

Katoličanstvo u Japanu (1549.-1639.)

Čović, Domagoj

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:662707>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-13**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

Domagoj Čović

KATOLIČANSTVO U JAPANU (1549.-1638.)

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

ODSJEK ZA POVIJEST

DOMAGOJ ČOVIĆ

KATOLIČANSTVO U JAPANU (1549.-1638.)

Završni rad

Mentorica: dr. sc. Ivana Jukić Vidas

Zagreb, 2024.

SADRŽAJ

1. Uvod.....	1
2. Dolazak kršćanstva u Japan.....	1
2.1. Franjo Ksaverski i isusovci.....	2
2.2. Suparništvo kršćanskih redova.....	3
2.3. <i>Daimyō</i> katolici.....	5
3. Progon i zabrana kršćanstva: Hidejoši i Tokugava.....	8
3.1. Hidejoši i kršćanstvo.....	8
3.2. Tokugava i kršćanstvo.....	9
4. Zaključak.....	13
Literatura.....	15

1. Uvod

Sengoku Jidai je bilo doba građanskih ratova. Klanovi su se borili protiv klanova, vazali su izdavali svoje *daimye* (japanska riječ za feudalnog kneza) i moć božanskog cara se raspala. Dolazak kršćanstva tijekom sengoku razdoblja dodatno je podijelila japansku aristokraciju. Ovaj rad donosi opis događaja koji su se zbivali od dolaska svetog Franje Ksaverskog, jednog od osnivača Družbe Isusove u Japan (Nippon) pa sve do zabrane kršćanstva u razdoblju Tokugava Šogunata. Cilj rada je prikazati turbulentan i često nasilan sudar dviju kompleksnih kultura i kako su utjecale jedna na drugu i na društveno-političku situaciju u Japanu.

Za literaturu sam odabrao cijenjene profesore povijesti i teologije, posebno one s interesom za istočnoazijske kulture. Glavni među njima su bili Joshia Abe, čiji rad detaljno istražuje povijest katoličkog progona od početka do kraja, Jurgis Elisonas, koji daje odličan uvid u perspektivu *daimya* koji su prešli na kršćanstvo i koji su ga se odrekli te Jonathan Clemens, čije djelo daje veoma životan i trodimenzionalan pogled na Pobunu u Šimabari i Amakusi, kako iz pobunjeničke perspektive tako i iz Šogunatove.

Rad se sastoji od dva poglavlja u kojima prikazujem situaciju u kojoj se našao Japan u 15. stoljeću. U drugom poglavlju istražujem dolazak kršćanstva i njegovo širenje, kako među aristokracijom tako i među pukom te dajem opis nekih od najintragantnijih ličnosti od katoličkih samuraja. Treće poglavlje dokumentira progone katoličke vjere, od njenih početaka pod regentom Hidejošijem do njenog poraza na Šimabari.

2. Dolazak kršćanstva u Japan

Razdoblje od 1549. do 1639 zapadnjačka povijest zove kršćanskim stoljećem u Japanu, a ono počinje dolaskom sv. Franje Ksaverskog u Japan. Prvi Europljani su bili portugalski trgovci koji su 1542. na otok Tanegašimu (kod Kijušua) došli na kineskom brodovlju s ciljem trgovinske razmjene, posebice vatrenog oružja. Iako su ti stranci imali prisan odnos s određenim velikašima (*daimyima*) kao što su Oda Nobunaga, širenje kršćanstva nije nikom od njih bio prioritet. Započelo je kad je red isusovaca čuo za “novootkriveni” Japan. Redu isusovaca na prvom je mjestu bio misionarski rad, nakon kojeg su dolazile svjetovne brige.¹

¹ Christina Castel Branco, Guida Carvalho, *Luis Frois: First Western Accounts of Japan's Gardens, Cities and Landscapes*, (Singapur, Springer Nature Singapore, 2020.) 15–19.

2.1 Dolazak Franje Ksaverskog i isusovaca

Godine 1549. na Kijušo dolazi Franjo Ksaverski, suosnivač Družbe Isusovačke i jedan od najpoznatijih misionara, s potpuno pogrešnom slikom o toj udaljenoj naciji. Tu sliku mu je predočio Anjiro, osramoćeni samuraj klana Satsuma koji se preobratio na kršćanstvo. On je opisao kraljevstvo božanskog cara Voa (kao papa), koji služi bogu Dainičiju (budističkom božanstvu koje je Ksaverski krivo protumačio kao jedino božanstvo) u kraljevstvu koje strogo poštuje pravila plemićke i religiozne elite. U stvarnosti, tadašnji car Go-Nara bio je nemoćan zatvorenik svoje palače, zajedno sa tadašnjim šogunom Ašikagom Jošiteruom, koji je 1565. svrgnut i ubijen. I zakoni nisu bili poštovani jer je Japan bio obvijen velom stoljetnog građanskog rata: Sengoku Jidaija. Klanovi su bili u trajnom stanju građanskog rata i vlast je bila nemirna kao površina rijeke. Ni Ksaverski ni budući povjesničari nisu ovo smatrali zlobnom varkom, već samo simplifikacijom zbog Anjirova nepoznavanja portugalskog i prave japanske geopolitičke situacije.²

Na otoku Kijušu su vladala tri klana: klan Šimazu (regije Sacuma, Osumi i Hjuga na jugu), klan Šoni iz Čizena (kojeg je svrgnuo južni klan Ouči) i klan Otomo iz Bungoa na sjeveru otoka.³ Franjo Ksaverski došao je u Sacumu i predstavio se *daimyu* Šimazu Takahiši. Japanci su na prve europske misionare gledali kao na budističke svećenike, a ponekad kao na čarobnjake.⁴ Šimazu je vjerovao da će ga portugalski vladar bogato nagraditi ako surađuje s Franjom Ksaverskim i njegovim isusovcima, no brzo ih je protjerao nakon što su se svojom netolerancijom prema ondašnjim običajima zamjerili budističkom prelatu. Ksaverski se zaputio u Kijoto 1550. da posjeti šoguna, no on je bio izgnan godinu prije. Zatim je tražio upoznavanje s carem, no njegov je zahtjev odbijen jer nije imao dostojne darove. Franjo Ksaverski došao je do dva zaključka: u Japanu feudalci drže veću vlast od centralne vlasti i da japanski velikaši ne cijene skromnost.

Franjo Ksaverski se vratio u Jamaguči u travnju 1551., došao je pred *daimya* Ouči Jošitaku u najskupljoj opravi i predstavio se kao predstavnik Portugala iz Indije. *Daimyo* Ouči bio je zadovoljan Franjinim nastupom, isusovcima je prepustio jedan napušteni samostan i dopustio im je da pokrštavaju puk u njegovoj domeni koja se prostirala kroz deset japanskih provincija.

² Jurgis Elisonias, "Christianity and the *daimyō*", The Cambridge History of Japan (Cambridge, Cambridge University Press, 2008.) 301-304.

³ Elisonias, "Christianity and the *daimyō*", 304-307.

⁴ Alan Strathern, "Immanent Power and Empirical Religiosity", *Japanese Journal of Religious Studies* (2020.) vol. 47, 253.

Sredinom rujna 1551. Franjo Ksaverski zaputio se u Bungo, prijestolnicu klana Otomo. Do kraja rujna, Ouči Jošitaka bio je mrtav i njegovom zemljom zagospodarili su njegovi pobunjeni vazali koji su nastavili suradnju sa isusovcima. Lekcija koja se dala izvući bila je da je snaga *daimyōa* bila vrlo dinamična i da se teško moglo računati na njihovu zaštitu kada su i njihove glave redovito padale. Novi mecena Franje Ksaverskog bio je 21-godišnji Otomo Sorin. Sorin je kanio proširiti svoj utjecaj u Japanu uz pomoć prekomorskih sila. Portugalci su trgovali s njegovim klanom od 1544. godine. Posjet Franje Ksaverskog preklopio se s posjetom trgovačkog broda portugalskog kapetana Duarte da Game, koji se zaputio u Indiju skupa s Franjom Ksaverskim. Tako je završio njegov boravak u Japanu.

2.2 Suparništvo katoličkih redova

Nakon 35 godina sporog, ali stabilnog isusovačkog pokrštavanja Japana, na njegove obale se iskrcavaju drugi katolički redovi. Franjevci, augustinci, i dominikanci došli su iz Španjolske s mnogo radikalnijom idejom evangelizacije, koja je uključivala direktno propovijedanje seljacima i netoleranciju prema uspostavljenom redu. Ovaj ih je pristup brzo uveo u sukob s udomaćenim isusovcima te je između španjolskih i portugalskih misionara došlo do rivalstva.

Nakon odlaska Franje Ksaverskog najpoznatiji isusovački misionar u Japanu bio je Portugalac Luis Frois (1532. – 1597.). Frois je od 1585. do 1592. godine pisao kroniku u pet tomova zvanu *Historia do Iapam* (port. Povijest Japana), koja služi kao izvor za povijest Japana iz perspektive isusovaca te je povjesničarima nepoznat dok nije ponovno tiskan u Portugalu 1976.⁵

U luku Hirado (nazvanoj po istoimenom otoku) 4. kolovoza 1584. godine pristigao je portugalski brod koji je skrenuo s puta iz Manile⁶ u Makao. S njega su se iskrcala dva augustinca: Francisco Manrique i Mateo de Mendoza te dva isusovca: Juan Pobre i Diego Bernal. Manrique je u svojim pismima kralju Filipu II. iz 1588. godine spominjao kako su japanski katolici uzorni, vrlo slični Španjolcima te da je ugovorio diplomatsku misiju u kojoj će japanski ambasadori krenuti u Manilu. Manrique je saznao za plan Tojotomi Hidejošia prema kojem će Japan izvršiti vojnu invaziju na Kinu. Isusovci i augustinci vidjeli su u toj invaziji mogućnost za širenje katoličanstva. Dok bi Japanci ratovali za slavu i novac, oni bi „ratovali“ za spasenje duša kineskih pogana.⁷

⁵ Castel-Branco, Carvalho, *Luis Frois: First Western Accounts of Japan's Gardens, Cities and Landscapes*, 26, 223–227.

⁶ Arnulf Hartmann, “The Augustinians in Seventeenth Century Japan“, *Augustiniana*, vol. 14 (1964.) 318.

⁷ Hartmann, “The Augustinians in Seventeenth Century Japan“, 315-325.

Kako su Španjolci u Japan slali franjevence, augustince, i dominikance, tako su širili kršćanstvo na netolerantan način jer je među njima još postojala križarska tradicija rekonkviste. To je smetalo portugalskim isusovcima koji su eksperimentirali sa sporim, ali efektivnim metodama pokrštavanja. Španjolska metoda podrazumijeva nasilno uništavanje nekršćanskih simbola i hramova, a Japanci, pošto nisu Europljani, a ni kršćani, spadaju u istu kategoriju barbara kao i pretkršćanski Filipinci, Azteci i Inke. Isusovci su bili uvjereni da su Japanci kulturno napredniji od Europljana i zato su izbjegavali moguće kulturalne konflikte s njima. Suzdržavali su se od prikazivanja vjerskih predmeta poput raspela, ružarija i ikona, dok su ih franjevci dijelili neobuzdano. Po uzoru na Franju Ksaverskog, isusovci su ciljali na pokrštavanje japanskih elita koje će sa sobom povući svoje podanike, dok su franjevci širili kršćanstvo odozdo. Dugoročno su se samo niži slojevi držali kršćanstva unatoč progonima, dok su se *daimoji* odrekli istog čim im je postalo većom štetom nego koristi.⁸

Prema Ugovoru iz Tordesillasa (kojim je papa podijelio misionarske i kolonizacijske teritorije u Aziji), misionari su smjeli stizati u portugalsku polovicu svijeta, odnosno u Aziju, samo iz Lisabona. Španjolci su činili sve u svojoj moći da demarkacijsku liniju u Aziji pomaknu u svoju korist kako bi razbili portugalski monopol. Španjolska kolonija Filipini su najbolji primjer te politike. Posljedica toga bilo je „prijateljsko rivalstvo“ između isusovaca iz Makaa i franjevaca iz Manile.⁹

Prvu tiskaru u Japanu otvorili su isusovci 1591. godine u predgrađu Nagasakija. Prve knjige tiskane u Nagasakiju bile su portugalsko-japanski rječnici poput *Rječnika japanskog jezika* (Vocabulário da Lingoa de Iapam) i prve japanske gramatike: *Umijeća japanskog jezika* (Arte da Lingoa de Iapam). Umijeće japanskog jezika jedini je poznati izvor za japanski jezik i njegova narječja toga doba. Između 1591. i 1611. godine uglavnom su tiskane liturgijske knjige zvane *kirišitanban* (kirišitanske tiskovine) ili *jasokaiban* (isusovačke tiskovine). Danas je poznato 29 *kirišitanbana*: 7 tiskanih na japanskom pismu, 9 tiskanih na japanskom jeziku na latiničnom pismu i 13 na latinskom jeziku ili miješanom latinskom i portugalskom, odnosno latinskom i japanskom jeziku.¹⁰

⁸ Hartmann, “The Augustinians in Seventeenth Century Japan“, 318-328.

⁹ Hartmann, “The Augustinians in Seventeenth Century Japan“, 332.

¹⁰ Castel-Branco, Carvalho, *Luis Frois: First Western Accounts of Japan's Gardens, Cities and Landscapes*, 37, 38.

2.3. Daimyi katolici

Daimyi su kršćanstvo podržavali iz 2 razloga: kao protutežu bogatoj šintoističkoj i budističkoj eliti i radi stvaranja trgovačkih veza s Europom.¹¹ No protivnici kršćanstva imali su veoma konkretne razloge za strah od misionarskog utjecaja. Znali su da Španjolska i Portugal koriste kršćanstvo za širenje svojih teritorija, no također su sumnjali da će misionari pokretati ustanke protiv "heretičkih vlasti", što misionarima nije nikad palo na pamet.¹²

Najvažniji konvertiti među japanskim plemstvom bili su: Omura Sumitada (1563.), Takajama Ukon (1564.), Arima Jošisada (1576.), njegov sin Arima Harunobu (1580.), Koniši Jukinaga (1583.), Otomo Sorin (1578.) i njegov sin Otomo Jošimune (1587.).¹³ Ovo je brzo dovelo do zaoštavanja odnosa između kršćana i domorodačkih religija. Japanci su precizno pratili nebeske mijene, te su vjerovali da su bojna polja mjesta gdje bogovi neposredno utječu na sudbinu vojnika. Šintoistički i budistički su svećenici preuzimali zasluge za uspjeh na bojišnicama jer su vjerovali da upravo njihove molitve prizivaju naklonost bogova. Japanski su plemići posjećivali hramove kako bi se molili za uspjeh u ratu, uspjeh u ekonomiji i za plodnost. Samuraji su se kitili raznim sretnim amajlijama, sa sobom su nosili figurice idola, po plaštevima su ispisivali budističke mandale, a zazivali su i ime Bude. Kada su se pojavili katolički samuraji, oni su nastavili tradiciju praznovjerja. Po oklopima su slikali znak križa, u borbu su nosili ružarije, ukrašavali su svoja oružja kršćanskim simbolima, a na kacige su stavljali ukrase s likom Krista i Djevice Marije. Vjerovali su da im kršćanski simboli donose sreću i pripisivali su im mistične moći jednako kao i njihovi mnogobožni pandani.¹⁴

Bilo je sličnosti između kršćanstva i budizmu kojima su se misionari umiljeli narodu. Sakrament krštenja bio je sličan ritualu pročišćenja, a egzorcizam je postojao u šintoizmu i budizmu kao i u kršćanstvu. Još je Franjo Ksaverski propagirao ideju o neobjašnjivim izlječenjima koja se mogu postići uz čvrstu vjeru u Boga. Pošto su isusovci nerijetko bili i medicinari, tako je ideja katoličanstva postala nerazdvojiva od najnaprednije onodobne medicinske skrbi. Kršćani i nekršćani vjerovali su da sveta voda ima izrazito jaka mistična

¹¹ Joshia Abe, "From Prohibition to Toleration: Japanese Government Views regarding Christianity, 1854.-73.", *Japanese Journal of Religious Studies*, vol. 5., 107-108.

¹² Jukihiro Ōhashi, "New Perspectives on the Early Tokugawa Persecution", *Japan and Christianity: Impacts and Responses* (New York, Saint Martin's Press, 1996.), 46.

¹³ Strathern, "Immanent Power and Empirical Religiosity", 248.

¹⁴ Strathern, "Immanent Power and Empirical Religiosity", 251-252.

svojstva, a raspela i katoličke molitve dobili su mjesto među ritualnom opremom za zaštitu stoke i roditelja.¹⁵

Prvi katolički *daimyō* bio je Omura Sumitada (kršćansko ime Dom Bartolomeu), jedan od *daimyō*a s Kjušua koji je želio da njegova vlastelinstva prosperiraju uz pomoć Portugalaca, kojima je dao porezne olakšice i zaštitu. Krstio se u travnju 1563. i za svoj zaštitni znak uzeo križ, po uzoru na Konstantina Velikog, koji je osvojio Rim sa znakom križa. Odmah nakon krštenja dao je izgraditi crkvu te je svoje vazale prisilio da se pokrste. Zapalio je hram svog prijašnjeg božanstva Marišiten (budističko božanstvo sunca, zaštitnik (ili zaštitnica) ratnika i strijelaca) što je dovelo do sve većeg neprijateljstva s ondašnjim religijama. 1570 dao je izgraditi Nagasaki, koji je s vremenom postao centar međunarodne trgovine i prijestolnica kršćanstva u Japanu. Nagasaki je spajao arhitekturu Portugala i Japana, uzevši inspiraciju iz arhitekture Lisbona koliko i iz drugih japanskih gradova. Osim Sumitade, osobe zaslužne za utemeljenje Nagasakiju bile su: isusovac i diplomat Cosme de Torres, kapetan Belčior Figueiredo, zaslužan za odabir lokacije, arhitekt Gaspar Vilela, koji je projektirao izgradnju luke, crkve Svih Svetih, prve crkve u Nagasakiju izgrađene 1569. godine te misionar Luis Almeida.¹⁶

Daimyō Arima Jošisada (Dom André) bio je brat Omura Sumitade i prihvatio je kršćanstvo. No 1576., odmah nakon svog krštenja, obolio je od raka. Smatrajući to kaznom svojih bogova, budistički svećenici su svim silama odgovarali njegova sina Harunobua od vlastitog krštenja. Također su blokirali isusovcima da njeguju Jošisadu zapadnom medicinom te je umro 1577. godine. Zbog tuge i budističkog utjecaja Harunobu se okrenuo protiv kršćanstva i postao jedan od prvih progonitelja kršćanstva u Zemlji Izlazećeg Sunca. Prve godine Harunobuove vladavine obilježili su diplomatski i vojni porazi. Njegova vojna sreća okrenula se tek kad ga je isusovac Alessandro Valignano opremio vatrenim oružjem. Nakon što se naumio krstiti, jednog dana Harunobu se onesvijestio u toplicama. To je šinto-budistima bio znak da njihov *daimyō* gubi naklonost starih božanstava. Harunobu se krstio 3. travnja 1580. godine i uzeo ime Dom Protásio. Nakon toga nije više padao u nesvijest, što su katolici tumačili kao njegovo spasenje od grijeha koje je činio prije krštenja.¹⁷

¹⁵ Strathern, "Immanent Power and Empirical Religiosity", 254-255.

¹⁶ Castel-Branco, Carvalho, *Luis Frois: First Western Accounts of Japan's Gardens, Cities and Landscapes*, 28, 42-48.

¹⁷ Strathern, "Immanent Power and Empirical Religiosity", 258-260.

Blaženi Takajama Ukon (Dom Justo Takajama) bio je veliki ratnik i jedan od *daimya* najvjernijih Crkvi. S 12 godina je kršten, zajedno s ocem Takajamom Tomoteruom. Nije bio veliki vjernik sve do svoje 20 godine, kad je 1573. s teškim ozljedama preživio dvoboj na smrt s ratnikom Wada Korenagom, nakon kojih je ozbiljno prihvatio kršćanstvo. Pokrstio je desetke tisuća sa pozicije guvernera Akašia te je štutio misionare od budističkih velikaša koji su ih htjeli pogubiti. Napokon, kad je Carski Regent Tojotomi Hidejoši 1587. započeo proganjanje kršćana, Takajama je bio na vrhu te liste. Hidejoši mu je dao jednostavan izbor: odreći se vjere ili svojih posjeda i titule. Takajama je odbio odreći se vjere. Do 1614. je živio u siromaštvu na teritoriju prijateljskog *daimya* kad je novi šogun, Tokugava Ijemasu, naredio mnogo oštriji progon preostalih kršćana. Na nagovor isusovačkih misionara, Takajama je poveo svoju obitelj u izbjeglištvo na kršćanske Filipine. Iako su mu tamošnje vlasti htjele dati poziciju moći i čak izvesti invaziju na Japan s ciljem zaštite tamošnjih kršćana, on ih je jasno odbio. Nije se smatrao vrijednim tolike moći i žrtava. Umro je 3 dana nakon dolaska na Manilu, u veljači 1615. 1630. godine isusovci su ga predložili za beatifikaciju, koju je u djelo sproveo Papa Franjo 2016.¹⁸

Otomo Sorin (Don Francisco) bio je prijateljski nastrojen kršćanstvu tijekom cijele svoje vladavine, iako je dugo živio kao budist. 1553. godine izdao edikt o zaštiti kršćana i dozvolio propovijedanje po čitavom njegovom teritoriju. Ondje su isusovci osnovali mnoge dobrotvorne zajednice, poput sirotišta 1555. i bolnice 1557. godine u predgrađu Funai.¹⁹ Godine 1562., kad je započeo inicijaciju u budistički red, i sljedeće dvije godine naredali su se vojni porazi u ratu s klanom Mori zbog kojih se sve češće počeo susretati s isusovcima. Njihove su propovijedi postigle uspjeh kad je Sorin prihvatio kršćanstvo, no nije posve ni prekinuo veze s budizmom. Čak se i njegov drugi sin Otomo Čikaije, neposlušan buntovnik cijeloga života, okrenuo kršćanstvu i pokrstio 1575. pod imenom Sebastio. No Sorinova prva supruga, čija je obitelj služila kultu ratničkog boga Hačimana (budističko božanstvo streljaštva, ratovanja, pisanja i kulture koje je prema legendi zaustavilo mongolsku invaziju na Japan poslavši božanski vjetar kamikaze) zajedno je s bratom pokrenula anti kršćansku urotu kako bi zadržali moć na dvoru. Počela je tvrditi kako je kršćanstvo demonska religija koja priziva zloduhe koji opsjedaju lokalno stanovništvo. Njene zavjere nisu uspjele, no zavele su zavadu na dvoru njena muža. To ga je navelo da se razvede od nje i uzme drugu ženu, krsnog imena Julija. Ona je bila vrlo boležljiva, no nakon krštenja se oporavila, što je Sorin smatrao kršćanskim čudom. Napokon se krstio 28. kolovoza 1578. godine i uzeo krsno ime Don Francisco, po svom starom prijatelju

¹⁸ George Sansom, *A History of Japan, 1334-1615* (Stanford, Stanford University Press, 1961.) 311–313.

¹⁹ Strathern, *Immanent Power and Empirical Religiosity*, 260.

Franji Ksaveru. Nakon krštenja je počeo uništavati budističke hramove i svetišta, na dan Hačimanove svetkovine je zajedno sa sinom Jošimuneom skrenuo u isusovačku crkvu umjesto hrama te je protjerao budističke čarobnjake nakon što nisu uspjeli spasiti njegovu unuku od smrtne bolesti.²⁰ Tijekom rata s klanom Šimazu otac i sin su se molili prije i poslije bitke, no porazi u tom ratu doveli su do sumnje u korist kršćanstva. Nakon očeva povlačenja od vodstva klana sve više se Jošimune počeo priklanjati frakciji svoje majke te je počeo graditi nove budističke samostane, što se nije sviđalo kršćanskim vazalima. Kršćanstvo je gubilo sve više i više utjecaja, sve dok se Otomo Sorin nije vratio na vlast i ponovno zauzeo teritorije koje su osvojili Šimazui. Klan Otomo stao je na stranu Tojotome Hidejoša te je bogato nagrađen nakon njegova osvajanja Kijošua. Jošimune se unatoč svojoj prošlosti krstio iste godine, a odabrao je novo ime Constantino. Samo 3 mjeseca kasnije, Tojotomi Hidejoši izdao je edikt kojim je započeo progon kršćana, a Jošimune se morao pokoriti i odreći svoje nove vjere.²¹

3. Progon i zabrana kršćanstva: Hidejoši i Iejasu

Tojotomi je u početku imao pozitivnu vezu s kršćanstvom. Cijenio je portugalsku arhitekturu i muziku i nije vidio potrebu da ih strogo proganja, čak i kad je radi političkih skrupula morao donositi zakone protiv vjere. No s vremenom, kako su se međuvjerske trzavice povećale i skandali s suparničkim kršćanskim redovima gomilali, naredio je smaknuća i oštrije progone. Njegov nasljednik, Tokugava Iejasu, imao je sličan pragmatičan stav prema kršćanstvu. Dok su Portugalci bili korisni trgovački partneri, a katolički *daimyi* vjerni ratnici, nije vidio razloga za progone. Ali nije gajio znatiželju i fascinaciju koju je imao Hidejoši. Korupcijski skandali katoličkih vlastelina i obećanja protestantskih trgovaca uvjerali su ga da se okrene opreznijim i poslušnijim partnerima, koji neće širiti stranu religiju među njegovim narodom. I tako su počeli još stroži progoni katolika. No, Iejasuievi strahovi su postali samoostvarivo proročanstvo kad su progone doveli do krvave pobune na poluotoku Šimabara.

3.1. Hidejoši i kršćanstvo

Nasljednik Oda Nobunage, Tojotomi Hidejoši, imao je negativniji stav o kršćanskim misionarima u usporedbi sa svojim prethodnikom. Tijekom rata između kršćanskog Otomo i budističkog Šimazu klana 1586., Hidejoši staje uz klan Otomo. Ovaj ga je rat, potaknut među ostalim vjerskim trzavicama, uvjerio da su misionari opasni za poredak u njegovoj državi.²²

²⁰ Strathern, "Immanent Power and Empirical Religiosity", 260 – 266

²¹ Strathern, "Immanent Power and Empirical Religiosity", 266– 272.

²² Hartmann, "The Augustinians in Seventeenth Century Japan", 333-334.

Zbog toga je iduće godine, 1587., izdao edikt o deportaciji misionara s ciljem da spriječi širenje kršćanstva.²³ To nije za reći da je mrzio kršćanstvo, doduše. Bio je veliki obožavatelj portugalske kulture (Tojotomi se zaljubio u europsku klasičnu glazbu čim ju je prvi put čuo 1592. godine kada su pred njim nastupali mladi samuraji koji su se vratili iz Europe.)²⁴ i svojim dekretom nije zabranio kršćanstvo, već samo strane misionare. Štoviše, kršćanima je dao određene slobode i pravila: prihvaćanje kršćanstva bila je stvar osobne odluke, kršćanski vazal nije imao pravo nasilno pokrstiti ni svoje kmetove ni samuraje, imućne osobe smjele su prihvatiti kršćanstvo uz dozvolu vladara, a pripadnici najniže klase koji su prihvatili kršćanstvo nisu smjeli biti maltretirani. Time je potresao mnoge feudalne *daimye*, koji su se masovno apostazirali.²⁵

Unatoč neugodnostima, situacija za misionare nije bila preopasna. Nastavili su širiti vjeru u ilegali, a Hidejoši je ignorirao njihove aktivnosti. No 1591. godine Hidejoši se počeo pripremati za invaziju Koreje. Trebala mu je ujedinjenost njegovih vazala, a kršćanstvo je bila jedina karika koja nije spadala u to jedinstvo. Zato je iste godine izdao Edikt o zabrani prakticanja kršćanstva, čime je ukinuo slobode dane kršćanskim kmetovima.²⁶ Ni ovaj edikt nije predstavljao preveliku opasnost za kršćanstvo, s obzirom da je većina najglasnijih protivnika kršćanstva bila zauzeta ratom u Koreji. A onda je 1596. godine Španjolska poslala delegaciju franjevaca u Japan. Isusovci i franjevci se nisu podnosili te su ubrzo izazvali kaos međusobnim optužbama. Pošto nije želio birati strane, Hidejoši je 5. veljače 1597. godine Nagasakiju dao smaknuti 6 franjevaca, 3 isusovca i 17 japanskih laika.²⁷

3.2. Tokugava i kršćanstvo

1598. godine Tokugava je tražio od franjevaca da jave guverneru Manile kako je spreman za uspostavu trgovinskih odnosa između Španjolske, svojih teritorija i teritorija njegovih vazala, čime je omogućio njihovom redu djelovanje u svojoj domeni. 1600. godine pokrenuo je vojnu kampanju protiv svojeg najvećeg rivala Išide Mitsunaira i njegovih saveznika. Ta kampanja je rezultirala Bitkom kod Sekigahare, na kojoj su se borili katolici na

²³ Hartmann, "The Augustinians in Seventeenth Century Japan", 334.

²⁴ Castel-Branco, Carvalho, *Luis Frois: First Western Accounts of Japan's Gardens, Cities and Landscapes*, 41.

²⁵ Ōhashi, "New Perspectives on the Early Tokugava Persecution", 53.

²⁶ Abe, "From Prohibition to Toleration: Japanese Government Views regarding Christianity", 1854.-73.", 108.

²⁷ Joseph J. Spae, "The Catholic Church in Japan", *Contemporary Religions in Japan*, vol. 4. (1963.), 5

obje strane (npr. Kuroda Jošitaka za Tokugavu i Koniši Jukinaga za Išidu). U ključnoj bitci 21. listopada 1600. godine Tokugava pobjeđuje svoje protivnike i pogubljuje Išidu.²⁸

Tokugava je postao šogun 1603. godine, no abdicirao je u korist svoga sina Tokugava Hidetade na vrhuncu slave 1605. godine kako bi vladao iz sjene. Godine 1612., umirovljeni je Tokugava Iejasu u pismu potkralju Nove Španjolske pisao kako je kršćanska vjera nekompatibilna s japanskim načinom razmišljanja te ga potiče na prekid evangelizacije u Japanu. Iste godine je dobio prvu potvrdu svoje sumnje kad je vođa kršćanskog Arima klana Harunobu (Dom Protásio) bio inkriminiran u korupcijsku krizu. Naime, pokušao je ilegalno otkupiti susjedna vlastelinstva uz podršku Okamoto Daičija, katoličkog državnog službenika i sudjelovao je u zavjeri protiv guvernera Nagasakija. Ovo je bila teška izdaja, zbog koje su obojica pogubljeni. Na njihovom smaknuću se okupilo tisuće katolika, koju su za njima plakali i molili se. Ovo je još više rasrdilo Tokugavu, jer je smatrao da je taj čin dokaz njihove neposlušnosti.²⁹

Najveći protivnik misijama redovničkih zajednica a u Japanu nije bio plemićki despot ili lokalna religija, već drugi kršćanin. William Adams bio je engleski pilot na nizozemskom brodu De Liefde koji se nasukao na obalu Japana 1600. godine, te je Adams zajedno s preživjelom posadom bio zarobljen.³⁰ Sljedećih 13 godina proveo je uspinjući se na Šogunovom dvoru, postavši njegovim cijenjenim savjetnikom za europske poslove. Adams (u Japanu prozvan Miura Anjin tj. Pilot Miura) tu je poziciju iskoristio da pomogne engleskim i nizozemskim interesima. Uvjerio je Tokugavu i njegova sina Hidetadu da su isusovci subverzivni špijuni i da pomažu Tojotomijevom sinu Hidejoriu u sukobu kod tvrđave Osake, koja je prijetila eskalirati u veću pobunu. Prisutnost zastava s križem dala je vrijednost njegovim tvrdnjama. Nizozemsko oružje pomoglo je donijeti prevagu u opsadi, nakon čega ih je Tokugava učinio cijenjenim saveznicima.³¹

Godine 1613. Tokugava Iejasu je zajedno sa svojim vazalom *daimyōm* Okubo Tadačikom i s budističkim prelatom Koniči-inom Sudenom sastavio svojevrсни *memorandum* za svoga sina i nasljednika, kojim ga savjetuje da uhiti sve *bateranske* sektaše.³² U Japanu se 1614. godine

²⁸ Hartmann, "The Augustinians in Seventeenth Century Japan", 341 – 343.

²⁹ Timon Screech, "The English and the Control of Christianity in the Early Edo Period", *Japan Review* vol. 24., 8.

³⁰ Hiromi Rogers, *Anjin - The Life and Times of Samurai William Adams, 1564.-1620.*, (Tokijo, Renaissance Books, 2016.) 14-24.

³¹ Screech, "The English and the Control of Christianity in the Early Edo Period", 18 - 30.

³² Ōhashi, "New Perspectives on the Early Tokugava Persecution", 46- 52.

nalazilo 47 misionara (uključujući 26 isusovaca) koji su odlučili ostati usprkos protjerivanju. Povremeno im je potajno stizalo „pojačanje“ te je broj isusovaca narastao na 36. Oni su pokrstili 17 000 Japanaca u periodu od 1614. do 1626. godine. Šogun Hidetada se sukobio tom rastu tako što je naredio *daimyima* da provode krvave represije nad katoličkim pukom, od kojih je najkrvavije bilo Veliko mučeništvo u Nagasakiju (ovo je povijesni naziv događaja) 1622. godine, kad je razapeto 55 katolika.³³

Šogunov sljedeći potez bio je birokratski: uveo je instituciju *terauke seido* (doslovno županijski popis) ili *danka seido*, prema kojoj se svaki odrasli Japanac godišnje morao registrirati u obližnjem budističkom hramu kao vjernik i trajni posjetitelj, odnosno župljanin. Budistički su svećenici tako sastavljali popise stanovništva i vršili pritisak na potencijalne katolike.³⁴ 1626. godine guverner Nagasakija smislio je ideju o gaženju svetih katoličkih relikvija, kao što su ikone Krista i Djevice Marije.³⁵ 1633. Tokugava Iemitsu izdao je novčanu nagradu za one koji odaju skrivene kršćane, a 1635. godine je zabranio napuštanje Japana.³⁶

Christovaa Ferreira bio je najviši isusovački službenik kojeg su Japanski progonitelji preobrazili. Od glavnog rizničara isusovaca u Japanu bio je unaprijeđen u *viceprovincijala* u prosincu 1632. Nažalost, uhićen je u listopadu 1633. godine, nikad ne saznavši za svoje promaknuće. Ferreira je stavljen u spravu za mučenje *ana-curuši* (rupu u kojoj su za nogu objesili zarobljenike i ostavili ih u potpunom mraku dok ne umru ili se ne odreknu vjere), iz koje je pušten nakon 5 sati mučenja. Odrekao se vjere, dobio novo ime i ženu, udovicu neprijatelja države. Odgojio je jednog sina i dvije kćeri, no ne zna se jesu li oni bili djeca prvog muža njegove supruge ili su bili njegovi. Savano Čuan, kako su ga preimenovali, bio je šogunovo oružje poniženja i progona kršćana pa je bio priključen posebnom odjelu japanske inkvizicije skupa s bivšim svećenicima, Japancima Miguelom Gotom i Tomom Arakiem. Prema svjedočenjima Europljana, nikada nije odavao kršćane. Ferreira je bio pod zakletvom odanosti Šogunatu i bio je vjerski nadzornik inkvizicije.³⁷

³³ Elisonias, "Christianity and the daimyo", 368- 369.

³⁴ Abe, "From Prohibition to Toleration: Japanese Government Views regarding Christianity", 1854.-73.", 108.

³⁵ Abe, "From Prohibition to Toleration: Japanese Government Views regarding Christianity", 112.

³⁶ Abe, "From Prohibition to Toleration: Japanese Government Views regarding Christianity", 1854.-73.", 109.

³⁷ Hubert Cieslik, "The Case of Christovão Ferreira", *Monumenta Nipponica*, vol. 29. (1974.), 3 – 26.

Pobuna u Šimabari, koje je izbila 1637. godine, nije bila kršćanska, već prvenstveno seljačka u početku i ciljevima. Nakon odlaska Arima klana, na vlast u Šimabari dolazi Matsakura Šigemasa. Matsakurine ambicije su počele izgradnjom raskošnih dvoraca (Hara i Šimabara), koje su zahtijevale su nerazumno stroge poreze od seljaka provincije. Kazne za utaju poreza su također bile nerazumno stroge. Njegov nasljednik, Matsakura Katsuie, povećao je poreze kako bi nadoknadio gubitke očevih ambicija, te je povećao i kazne. 1620. u Amakusi se rodio Masuda Širo Tokisada, kršćanskog imena Geronimo Masuda, povijesti znana kao Amakusa Širo, prorok i duhovni vođa japanskih kršćana. Neki tvrde da je bio propovjednik vatrene naravi koji je osobno isplanirao pobunu na Amakusi, dok ga drugi izvori opisuju kao marionetu kršćanskih samuraja koji su nakon Osake pobjegli u ilegalu. Poveo je seljake Šimabare i Amakuse u pobunu 1637. godine, nakon što je smaknuće trudne kršćanke nagnalo njenu obitelj da ubije poreznike. Matsakura je poslao kaštelana Šimabare, Okamoto Šinbea, zajedno s 400 vojnika na pobunjenike, smatrajući da će naći neorganiziranu i nenaoružanu rulju seljaka. Ono što ih je zapravo dočekalo bilo je oko tisuću dobro naoružanih pobunjenika, koji su bez problema potjerali kaznenu ekspediciju natrag prema dvorcu. Amakusa Širo je poveo pobunjenike u napad na sam dvorac, kojeg su opsjedali od 12. prosinca do 3. siječnja. I u susjednoj Amakusi su počeli sukobi, u kojima su pobunjenici palili šintoističke i budističke hramove te su porazili 1500 vojnika klana Terazava ispred dvorca Hondo. Znajući da će ih na otvorenom polju Tokugavine trupe masakrirati, pobunjenici u Šimabari i Amakusi su se okupili na najbranjivijoj lokaciji koju su mogli naći: u dvorcu Hara, koji je izgradio stari Matsakura. Popravili su urušnja na starom dvorcu i utvrdili ga za nadolazeću opsadu, koja je počela 22. siječnja. Geronimovih pobunjenika je bilo između 35 do 38 tisuća, među kojih je 12 tisuća bilo spremno za borbu. Šogunova vojska, predvođena Itakura Šigemasom, brojala je 125 tisuća ratnika. Itakura je poveo nekoliko loše isplaniranih i neuspjelih napada na dvorac Hara, od kojih je posljednji 14. veljače završio njegovom smrću. Njegova zamjena, Matsudaira Nobutsuna, odabrao je oprezniji pristup. Prvo je naredio nizozemskom brodu, Rijp, da doplovi iz Hirada i bombardira zidine dvorca. Kad to nije urodilo plodom, otpremio ih je i kontaktirao špijuna u dvorcu, Jamadu Emonsakua. No špijun je otkriven prije nego što je dao ikakve korisne informacije. Istog su dana pobunjenici napali kamp u potrazi za hranom i oružjem. Ovo je Matsudairi dokazalo da su pobunjenici na rubu snaga i da je vrijeme za konačni napad. Željni slave i krvi, trupe klanova Hosokava, Nabešima i Kuroda pokrenule su preuranjeni napad 10. travnja, nakon čega je Matsudaira naredio opći napad. Poraz pobunjenika je bio potpun, 13 tisuća pobunjenika je pobijeno tijekom bitke, dok su samuraji pogubili još 24 tisuća zarobljenika, među kojima je najviše bilo žena i djece. Amakusa Širu su našli ranjenog u

ruševinama i odrubili mu glavu. Njegovu majku Marthu, koju su držali kao taoca tijekom opsade, izveli su da identificira truplo mladog proroka.³⁸ Nakon ove nasilne epizode, šogun Tokugava Iemitsu bio je odlučniji više nego ikad prije da se Japan mora zatvoriti vanjskom svijetu. Šogunat je 1640. godine utemeljio *Šumon aratame jaku* (Ured za inkviziciju), koji je proganjao skrivene kršćane (*kakura kirišitane*). 1641. godine svi su Portugalci i Španjolci bili protjerani, Britanci su prestali trgovati s Japanom nakon propalog pokušaja da ocrne svoje nizozemske konkurente, što znači da su od stranaca preostali samo Nizozemci.³⁹ Nizozemcima je bilo dozvoljeno boraviti samo na umjetnom otoku Dejima blizu Nagasakija. Posljednjih 6 isusovaca bilo je uhićeno 1644. godine. Bili su mučeni i naposljetku ubijeni. Posljednji progon i pogubljenje katolika odvio se između 1657. i 1658. godine, kada je na vlastelinstvu Omura smaknuto 600 kršćana.

Tokugava Iejasu je shvatio da je, unatoč svim ustupima i darovima, katoličanstvo egzistencijalna prijetnja za njegovu prevlast. Strana vjera koja je suptilno uvela svoje naizgled kaotične i uznemirujuće vrijednosti u kućanstva najmoćnijih klanova Japana i navela ih da svoju najdublju odanost daju dalekom Bogu, umjesto šogunu. Nije to mogao dopustiti, zbog čega je progonio katolike i zamijenio njihove trgovačke kontakte protestantskim, jer su oni držali svoja uvjerenja za sebe

4. Zaključak

Kad su Europljani došli na obale Japana, našli su zemlju stoljećima u sukobu. Ideja kršćanstva je stvorila još jednu struju sukoba. Prvo su portugalski trgovci preko Kine doputovali da trguju s novootkrivenom zemljom, a nakon njih su stigli misionari Družbe Isusove pod vodstvom Franje Ksaverskog. On je utro put prvim misionarima i ostvario prve pokušaje u sporazumijevanju dviju kultura. Nakon njega, isusovci su počeli proces pokrštavanja države o s vrha nadolje. Preobratali su moćne *daimye* poput Arima Jošitade i Otomo Sorina na katoličanstvo opskrblivši ih vatrenim oružjem kako bi stekli prednost nad svojim neprijateljima. Isti su dogovor ponudili Oda Nobunagi, no on se nikad nije preobratio, iako je prihvatio oružje i održao prijateljske odnose s katolicima. Njegov nasljednik, Tojotomi Hidejoši, slično je počeo. Iako je strepio od utjecaja koje su misionari imali nad njegovim

³⁸ Jonathan Clemens, *Christ's Samurai: The True Story of the Shimabara Rebellion* (London, Robinson, 2017.), 60-160.

³⁹ Screech, "The English and the Control of Christianity in the Early Edo Period", 30 - 33.

narodom, također je cijenio portugalsku kulturu i muziku te je bio zadovoljan ignoriranjem misionarskih djela. Ipak, s vremenom su ga političke i vjerske trzavice, zajedno s međusobnim optuživanjem suprotstavljenih kršćanskih, uvjerile da počne progoniti kršćane. Nakon njegove smrti, krvavi sukobi završili su pobjedom Tokugave Iejasua, koji se proglasio šogunom. Kao i Hidejoši, u početku je održavao prijateljski i međusobno koristan odnos s katolicima, no razlike između dviju civilizacija i njihovo neprihvatanje zahladili su odnose. Kad su protestantski trgovci prišli Tokugavi sa tvrdnjama da ga katolici žele svrgnuti s vlasti i sa ponudom da ih zamijene kao izvor europskih dobara, Tokugava ih je odlučio protjerati iz Japana. 20 godina su Iejasu i njegovi sljedbenici proganjali katolike sa sve brutalnijim metodama, sve dok pobuna pretežno katoličkih seljaka u pokrajini Šimabara nije nagnala šogunat da pod svaku cijenu istjera ne samo sve katolike, nego i sve strance i da se izolira od ostatka svijeta u potpunosti. Katoličanstvo je ostalo skriveno u *confrariama*, enklavama raštrkanim po cijelom Japanu. Održali su vjeru svojih predaka i stranih *buterana* koji su je donijeli, no pomiješali su je s elementima budizma, stvorivši čudnu sinkretičku vjeru koja se održala i nakon povratka misionara i uvođenja Meijijeva ustava 1889. godine koji je jamčio slobodu vjere dok god ona ne ometa politički poredak.

Sukob Japana i Katoličke Crkve bio je sukob između dva svijeta, dvije civilizacije koje su imale mnogo sličnosti, ali i velike razlike. Oboma su najviše vrline bile odanost i poniznost, ali se nisu mogli složiti tko zaslužuje najvišu odanost. Ratna tehnologija iz Europe uvelike je doprinijela završetku Sengoku Jidaia, ali su ideje iz Europe dovele i do novih zavada.

LITERATURA

- Abe, Joshia, “From Prohibition to Toleration: Japanese Government Views regarding Christianity, 1854-73“, *Japanese Journal of Religious Studies*, vol. 5. (1978.), 107–138.
- Castel-Branco, Cristina; Carvalho, Guida, *Luis Frois: First Western Accounts of Japan's Gardens, Cities and Landscapes*, Springer Nature Singapore, Singapur, 2020., 15-48.
- Clemens, Jonathan, *Christ's Samurai: The True Story of the Shimabara Rebellion*, 60-160.
- Cieslik, Hubert, „The Case of Christovão Ferreira“, *Monumenta Nipponica*, vol. 29. (1974.), 3–26.
- Elisionias, Jurgis, “*Christianity and the daimyō*”, *The Cambridge History of Japan*, Hall, John Whitney (ur.), New York, Cambridge University Press, 2006., 301–372.
- Hartmann, Arnulf, “The Augustinians in Seventeenth Century Japan“, *Augustiniana*, vol. 14 (1964.), 315–377.
- Ōhashi, Jukihiko, “*New Perspectives on the Early Tokugawa Persecution*”, *Japan and Christianity: Impacts and Responses*, Breen, John, Williams, Mark, (editors.), St. Martin's Press, inc., New York, 1996., 46–62.
- Rogers, Hiromi, *Anjin - The Life and Times of Samurai William Adams, 1564-1620.*, (Tokijo, Renaissance Books, 2016.) 14-24.
- Sansom, George (1961). *A History of Japan, 1334.-1615.* (Stanford, Stanford University Press, 1961.) 311–313.
- Screech, Timon, “The English and the Control of Christianity in the Early Edo Period”, *Japan Review* 24. (2012.), 3–40.
- Spae, Joseph J., „The Catholic Church in Japan“, *Contemporary Religions in Japan*, vol. 4. (1963.), 5–78.
- Strathern, Alan, “Immanent Power and Empirical Religiosity”, *Japanese Journal of Religious Studies*, vol. 47. (2020.), 247–278.